

изх. № 577-РД-08 / 07.06.2024 г.

ДО:

Г-Н ДИМИТЪР ГЛАВЧЕВ
МИНИСТЪР ПРЕДСЕДАТЕЛ НА Р БЪЛГАРИЯ

Г-Н ГЕОРГИ ТАХОВ
МИНИСТЪР НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

Г-Н ПЕТЪР ДИМИТРОВ
МИНИСТЪР НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

Г-Н КРАСИМИР АНДОНОВ
ДИРЕКТОР НА ДИРЕКЦИЯ „НАЦИОНАЛЕН ПАРК РИЛА“

Г-Н ГЕОРГИ КРЪСТЕВ
ДИРЕКТОР НА ДИРЕКЦИЯ „НАЦИОНАЛЕН ПАРК ЦЕНТРАЛЕН БАЛКАН“

Г-Н РОСЕН БАНЕНСКИ
ДИРЕКТОР НА ДИРЕКЦИЯ „НАЦИОНАЛЕН ПАРК ПИРИН“

БЪЛГАРСКА АСОЦИАЦИЯ БИОПРОДУКТИ

БЪЛГАРСКА АГРАРНА КАМАРА

АСОЦИАЦИЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ В БЪЛГАРИЯ

СЪЮЗ НА ЖИВОТНОВЪДИТЕ

НА ВНИМАНИЕТО НА:

Г-Н РУМЕН РАДЕВ, ПРЕЗИДЕНТ НА Р БЪЛГАРИЯ

ЕКСПЕРТНО СТАНОВИЩЕ

Относно: Годишните планове за паша и ползване на сено в трите национални парка за 2024 г.

На 31 май 2024 г. в Държавен вестник брой 46 е публикувано изменение и допълнение на Наредба № 10 от 27 юни 2023 г. за условията и реда за прилагане на интервенциите в областта на околната среда и климата и хуманно отношение към животните, включени в Стратегическия план за развитието на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г. Включените в нея нови изисквания, свързани с прилагането на интервенцията „Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм)“ в трите национални парка „Рила“, „Пирин“ и „Централен Балкан“, и посочени като условия в годишните планове на тези паркове за паша на домашни животни и добив на сено, предизвикаха възражения и негативни

интерпретации от Асоциацията на земеделските производители в България, Българска Асоциация Биопродукти, Българска аграрна камара, както и от редица животновъди, изразена чрез писмени и медийни изяви в процеса на обществено обсъждане и след утвърждаване на годишните планове за паша. Възраженията и интерпретациите на посочените организации съдържат необосновани обвинения и оценки, клевети и обиди към лица и институции, което показва ясно неразбиране и едностранчиво отношение в концептуален и нормативен смисъл на коментирания проблематика.

Във връзка с това, бихме искали да обърнем внимание на факта, че в представените писмени документи за възражение и във водените дискусии не се подчертава ясно, че при разработването на много от стратегическите и оперативните документи в България, включително и на интервенцията „Традиционни практики за сезонна паша – пасторализъм“ и регулациите, свързани с нея, са участвали основно учени и експерти по биологично разнообразие (биолози, еколози, лесовъди и др.). **Тази интервенция е въведена изключително и само за опазване на биологичното разнообразие във високите планини.** Във връзка с това буди истинско недоумение, но и сериозно безпокойство фактът, че до сега учените и експертите по биологично разнообразие не са потърсени за мнение, а в дискусиите се включиха само представители на животновъдите и министерствата на околната среда и на земеделието и храните и те бяха сведени до „за“ и „против“ животновъдството. И тъй като мнението на учените не достигна до всички заинтересовани страни, ние предоставяме на вашето внимание настоящото становище с надежда да внесе яснота, включително и за реалните причини за преоценка на досегашните пасищни практики в националните паркове.

Пашата, включително в планинските райони на България, има дългогодишни етнографски и културни традиции и трябва да бъде запазена. За много природни местообитания (тревисти и храстови), които представляват пасища и ливади, пашата може да бъде мярка за управлението им. Пренебрегването обаче на прекомерното натоварване на пасищата или т.н. „преизпасване“, води до увреждане и деградация на растителността, изразяващо се главно в съществени промени във видовия състав на тревните съобщества, уплътняване или ерозия на почвата, еутрофикация и азотно замърсяване, което намалява популациите на ценните фуражни видове и те се заменят от нитрофилни, бодливи и неядливи от животните видове, много от които са рудерали. **Умереното пасищно натоварване е ключово за поддържане на благоприятното състояние на пасищните местообитания, за да може и в следващите години те да бъдат използвани.** Познания за тези процеси има както у нас, така и в европейски и световен мащаб. И в по-близкото, и по-далечно минало последствията от неправилното стопанисване и деградацията на пасищата във високите планини са били добре известни не само на специалистите ботаници, фитоценолози, лесовъди, еколози в България (напр. Стефанов 1947, 1948, Кочев 1967, Мешинев и др. 2000 и др.), но и на агрономите-фуражисти (напр. Ванков 1949, Чешмеджиев 1958 и др.).

В последните 20 години и особено след прилагането на мярката „Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм)“ се натрупаха значително количество от данни, събирани от експерти от Българската академия на науките (Педашенко и др. 2015, Терзийска и др. 2019), Софийския университет (Цонев и Гусев 2017) и неправителствени организации (Николов и Гогушев 2013, 2014, Димитров и др. 2014, Милушев и Фердинандова 2015). Те

дават възможност да се направят научнообосновани заключения за състоянието на природните местообитания в трите национални парка. Резултатите са публикувани и при интерес могат да бъдат намерени в научната литература в специализираните библиотеки, на интернет-страниците на съответните организации или в Българския портал за отворена наука.

Тези познания за състоянието на природната среда и биологичното разнообразие са намерили отражение в плановете за управление, които се актуализират на всеки 10 години и са основният документ, регламентиращ управлението на националните паркове. За десетгодишен период, обаче е възможно да настъпят промени, които трябва също да се отчитат. Затова се налага ежегодна актуализация на условията и реда за прилагането на интервенциите в областта на околната среда и климата, включени в стратегическия план за развитието на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г., както и годишните плановете за паша в националните паркове. Важно е да се отбележи, че тези актуализации са продукт на експертно съгласуване и отразяват събраните данни в рамките на регулярния мониторинг, който дирекциите на националните паркове извършват. През 2024 г. дирекциите на трите национални парка възложиха на Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания на БАН да подпомогне провеждането на мониторинга на високопланинските пасища чрез прилагане на утвърдена методика, за да се установи какво е състоянието на пасищата и природните местообитания, които те представляват и които са обект на опазване съгласно Закона за биологичното разнообразие (ЗБР).

Необходимо е да се подчертае, че **националните паркове са защитена територия от категория 2 на IUCN и в нея се допускат дейности само ако поддържат биоразнообразието** и нито мярката, нито статута на защитената територия, предполага използването ѝ за стопански цели, вкл. за развитието на животновъдството. От друга страна, тези територии са същевременно защитени зони от мрежата Натура 2000 и всички попадащи в тях природни местообитания са обект на оценка на тяхното природозащитно състояние. За природните местообитания, включени в Приложение I на Закона за биологичното разнообразие, вкл. представляващи пасища и ливади по начина им на трайно ползване, които се опазват в националните паркове, съгласно Директива 92/43 на ЕС, **държавата има задължението да ги опазва, поддържа и при необходимост да предприема мерки за подобряване на природозащитното им състояние, което е пряко свързано със степента на пасищно натоварване.** Трябва да обърнем специално внимание, че трите национални парка покриват около 1% от площта на България, но в тях са съсредоточени над 50% от реликtnите, редките, ендемичните видове растения и животни, както и природни местообитания с реликтно и силно ограничено разпространение в страната, като например алпийски тревни съобщества на варовик и силикат, торфища и др. Тези природни местообитания са с много специфични екологични характеристики, които лесно могат да бъдат нарушени.

Значението на националните паркове като територии за развитие на животновъдството се преекспонира, защото **плановете за 2024 г. за паша и ползване на сено включват почти същата площ от около 34000 ha както и през 2023 г.** Според аграрните статистики, пасищата в националните паркове представляват едва 3,5% от

пасищата в страната и се отнасят към групата на слабопродуктивните, което означава, че тяхната значимост за развитието на животновъдството у нас е ограничена.

Във възраженията на животновъдите се подчертава, че липсва осигурен достъп до конкретни данни и анализи от проведени наблюдения и проучвания. Това категорично не е вярно, защото всички публикувани изследвания, както и много доклади и становища, са достъпни в интернет-пространството. Нормативната уредба не изисква годишните планове за паша и ползване на сено да бъдат аргументирани писмено. Те съответстват на анализа на данните, получени от мониторинга на пасищата за всеки национален парк от предходната година. Пасищните норми също така са съобразени и с данните, проучванията, анализите и оценките на природните местообитания и местообитанията на видовете от Доклада за оценка на степента на въздействие и заключенията от Доклада за екологична оценка на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони в Р България за периода 2023–2027 г., като са взети предвид и смекчаващите мерки и условия от Становище по екологична оценка № 5-4/2023 г. за плана. Специално са съобразени и с Европейското ръководство за селско стопанство в НАТУРА 2000 и приложенията към него (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2e55717e-9185-11e9-9369-01aa75ed71a1/>), в случая приложение D.

Считаме, че **законодателството и произтичащите от него задължения, ограничения и отговорности трябва да се спазват безусловно.** Формалните сравнения на ролята на пашата в нашата страна и тази в други страни, дори други континенти (Африка, Северна Америка) не бива да се използва като аргумент, най-малкото защото климатичните, историческите и еволюционните фактори правят сравненията необосновани и некоректни.

Настояването на някои животновъди за отпадане на мерките, свързани със сезонната паша в националните паркове, показва липса на ясна и дългосрочна визия за ресурсите, които тревните местообитания предоставят. Тяхната заинтересованост следва да бъде насочена в по-голяма степен към перспективата да могат и през следващите години да използват високопланинския фуражен ресурс ефективно. Въпреки намаляването на пасищата и ливадите навсякъде в страната, считаме че те все още имат достатъчен ресурс, особено в равнините, предпланинските и нископланинските райони на страната, да предоставят достатъчно фуражни ресурси за животновъдството. В тези райони (под 1000 м н. в.), пасищата са ползвани много по-дълго в историческо време, отколкото във високите планини, и нуждата от селскостопански животни за поддържането им, вкл. за редуциране на млада дървесна и храстова растителност, е много по-видима и голяма.

Директор на ИБЕИ-БАН:

доц. д-р Вл. Владимиров

